

В межах узбережжя півострова Гіркий Кут панують абразійні форми рельєфу, які поширені як у підводній, так і у надводній частинах берегової зони, їх панування зумовлено дефіцитом прибережно-морських наносів в береговій зоні. Кліфи представлені трьома типами, динамічна активність яких напряду залежить від особливостей розвитку згінно-нагінних явищ.

Література:

1. Давидов О.В. Аналіз геолого-геоморфологічних умов в межах узбережжя Каркінітської затоки / О.В.Давидов, А.М.Герасимчук // Регіональні проблеми України: географічний аналіз та пошук шляхів вирішення: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції, м.Херсон, 5–6 жовтня 2017 р. – Херсон: Гельветика, 2017. – С. 49-52.
2. Давидов О.В. Структура та природоохоронне значення вітроприсушних берегів на Чорному морі // Автор.дис. на здоб. наукового ступ.к.г.н. – Херсон:ХДУ. – 2004. – 20 с.
3. Давыдов А.В. Влияние штормовых нагонов на развитие берегов с ветровой осушкой // Наукові записки Херсонського відділу Українського географічного товариства. Херсон: ПП Вишемирський В.С., 2006. – Вип. 2. – С. 16-18
4. Зенкович В.П. Морфология и динамика советских берегов Черного моря. Т. II (Северо-западная часть). – Москва: Изд-во АН СССР, 1960. – 216 с.
5. Руммель В.Ю. Джарылгачский залив. / Ю.В. Руммель. – Труды Комитета по устройству коммерческих портов. – 1896. – Вып. 28. – С. 5-118.
6. Шульгин И. Результаты изысканий, произведенных в порте Хорлы / И.Шульгин // Труды Отделения Торговых портов. – 1913. – Вып. 33. – 190 с.
7. Шуйский Ю.Д. Процессы абразии и их литодинамическое значение в пределах Днепровско-Каркинитской береговой области Черного моря // Ю.Д.Шуйский, Г.В. Выхованец, И.Н. Котовский, Али Акель. – Доклады АН Украины. Серия Б. – 1992. – № 2. – С. 83-86.

А.В. Головка

*Херсонський державний університет,
albinakuzovaya@gmail.com*

СУЧАСНІ ПРОБЛЕМИ ГІДРОМЕЛІОРАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ХЕРСОНСЬКОЇ ОБЛАСТІ

В структурі земельного фонду Херсонської області зрошувані землі займають майже 22 %, що є гарантованим страховим фондом у продовольчому та ресурсному забезпеченні регіону у посушливі роки [5]. Але у 90-х роках минулого століття в умовах соціально-економічної кризи стан справ у галузі зрошення земель в Україні значно погіршився. Через відсутність коштів повністю призупинено не тільки будівництво нових зрошувальних систем але й реконструкцію існуючих. Експлуатуються вони вкрай незадовільно – роками не здійснюють мінімально необхідних ремонтних та ремонтно-відновлювальних робіт, не поповнюється парк спеціальної меліоративної техніки та дощувальних машин. Через це прогресуючими темпами руйнується наявний водогосподарський комплекс, зростають площі зрошуваних земель, які повністю не поливаються, а

продуктивність тих, що зрошуються, значно знизилась. Зрошувані землі практично перестали виконувати роль стабілізуючого фонду в продовольчому забезпеченні держави, а разом з тим можна говорити про порушення виконання цілої низки стратегічно важливих функцій сільської місцевості [2].

Значне погіршення технічного стану наявних зрошуваних систем, особливо їх внутрішньогосподарської частини, є наслідком значного скорочення обсягів бюджетного фінансування та відсутністю власних коштів у землекористувачів [5]. Порушення технологічної цілісності зрошуваних систем, яка спричинена, з одного боку, паюванням земель і, як наслідок, подрібненням та збільшенням кількості землекористувачів, а з іншого – передачею внутрішньогосподарських систем у комунальну власність та на баланс фермерських і колективних підприємств при державній власності на міжгосподарську мережу.

Порушення структури посівних площ, технологій вирощування сільськогосподарських культур, вкрай низьким рівнем ресурсного забезпечення технологій вирощування культур, що призвело до їх примітивізації. Результати досліджень свідчать, що в структурі посівних площ зрошуваних земель простежується порушення оптимального співвідношення сільськогосподарських культур, в основному, за рахунок різкого зниження відсотку кормових культур та збільшення частки технічних культур в сівозмінах, що не відповідає державним нормативам (табл. 1).

Таблиця 1

Відповідність структури посівних площ (%) на зрошуваних землях Херсонської області до нормативів оптимального співвідношення культур у сівозмінах (%)*

Роки	Зернові та зернобобові культури		Технічні культури		Овоче-баштанні культури та картопля	
	норматив 40–82 %	відповідність	норматив 5–35 %	відповідність	норматив до 20 %	відповідність
1990	35,2	не відповідає	4,3	відповідає	7,8	відповідає
1991	37,2	не відповідає	4,6	відповідає	5,1	відповідає
2004	43,0	не відповідає	37,5	не відповідає	6,9	відповідає
2005	31,8	не відповідає	52,1	не відповідає	6,0	відповідає
2006	30,8	не відповідає	54,0	не відповідає	7,1	відповідає
2007	32,5	не відповідає	54,4	не відповідає	5,7	відповідає
2008	35,3	не відповідає	51,6	не відповідає	6,7	відповідає
2009	34,0	не відповідає	53,1	не відповідає	6,6	відповідає

*Нормативи оптимального співвідношення культур у сівозмінах в різних природно-сільськогосподарських регіонах України (затверджено постановою кабінету Міністрів України від 11 лютого 2010 р. № 164)

Технічні культури, які вирощуються в Південному регіоні України, порівняно високорентабельні, тому їх часто вирощують на необґрунтовано великих площах, особливо соняшник. Надмірна частка соняшнику в структурі посівних площ призводить до висушування і зниження родючості ґрунту, що негативно впливає на врожайність наступних за ним 2–3-х культур.

У зв'язку з цим у зрошуваних сівозмінах Південного Степу слід оптимізувати площі посівів соняшнику, замінюючи його посівами інших культур, наприклад, сої. Насичення цією культурою у сівозмінах може становити не більше 20–25 %. Зниження площ посіву технічних культур можна досягти за рахунок збільшення питомої ваги зернових культур до оптимальних меж у сівозміні (до 40–82 %) за рахунок пшениці озимої і кукурудзи.

У системі Державного агентства водних ресурсів України Каховською гідрогеолого-меліоративною експедицією проводяться систематичні спостереження за станом земель Каховського, Краснознам'янського, Інгулецького та Правобережного зрошуваних масивів. Загалом в Херсонській області абсолютна більшість (понад 84,9 %) зрошуваних земель мають задовільний, 7,2 % – добрий та 7,9 % – незадовільний меліоративний стан.

Різке скорочення площ фактичного поливу супроводжується в умовах сучасного зрошення в зоні Степу Україні такими процесами та явищами [3, 4]:

- значним погіршенням технічного стану зрошувальних систем;
- недостатньою кількістю та незадовільним оновленням парку дощувальної техніки;
- порушенням технологічної цілісності зрошуваних систем;
- порушенням структури посівних площ, технологій вирощування сільськогосподарських культур, вкрай низьким рівнем ресурсного забезпечення технологій вирощування культур;
- незадовільним еколого-меліоративним станом зрошуваних земель;
- недостатнім рівнем бюджетного фінансування на утримання державних водогосподарсько-меліоративних систем та природоохоронних заходів;
- недостатніми обсягами впровадження ресурсо- і енергозберігаючих технологій ведення землеробства на зрошуваних землях.

Відповіді на щоразу гостріші питання збереження довкілля від деградації, погіршення стану навколишнього середовища, наразі шукають у концепції сталого (збалансованого) розвитку [1]. Разом з тим, важливим є пошук таких шляхів, які б поряд із вирішенням екологічних завдань забезпечували збереження зрошення як провідного фактора підвищення ефективності землеробства.

Література:

1. Гукалова І.В. Вступ до фаху: географія і суспільство. Навч. посіб. / І.В. Гукалова, Д.С. Мальчикова. – Херсон : ОЛДІ-ПЛЮС, 2015. – 268 с.
2. Мальчикова Д.С. Суспільно-географічний аналіз функцій сільської місцевості / Д.С. Мальчикова // Часопис соціально-економічної географії – 2009. – Вип. 6 (1). – С. 49-54.
3. Мальчикова Д.С. Фактори розвитку і планування територій сільських регіонів з особливим режимом водогосподарської діяльності / Д.С. Мальчикова // Часопис соціально-економічної географії: міжрегіон. зб. наук. праць. – Харків, ХНУ імені В.Н. Каразіна, 2014. – Вип. 17 (2). – С. 79-85.
4. Рациональне використання зрошуваних та вилучених зі зрошення земель Півдня України/ За ред. Р.А. Вожегової, О.В. Морозова. – Херсон, 2015. – 184 с.
5. Регіональна доповідь про стан навколишнього природного середовища у Херсонській області у 2017 році [Електронний ресурс]. – Херсон, 2017. – 238 с. – Режим доступу: <https://menr.gov.ua/files/docs/Reg.report/2017.pdf>